

Проза жыцьця

Рыхтуючы падборку сучаснай шведскай прозы, я сутыкнуўся з даволі вялікімі праблемамі. Агульную праблематыку – адсутнасць значнай колькасці цікавых, на мой асабісты погляд, празаікаў, я згадаў яшчэ ў прадмове да публікацыі сучаснай шведскай паэзіі. Да гэтай праблемы можна дадаць паўсталую потым праблему выбару. А таксама праблему формы, або, дакладней – аб’ёму.

Выбар з таго, што перакладзена ўжо, было рабіць цяжка. Шкада аўтараў, шкада сябе, шкада працы. З аднаго боку, трэба выбіраць найлепшае. З другога – яно і ёсць найлепшае, інакш бы і не перакладаў... І ўвогуле, раз пераклад зроблены, трэба яго і публікаваць... Ці як? Асабліва, калі ёсць магчымасць.

Так склалася, што большасць перакладаў – урыўкі з раманаў, з так званай «вялікай формы», якая традыцыйна лічыцца для празаіка найбольш рэпрэзентатывнай. Урыўкі, аднак – асабліва ўрыўкі з аднаго рамана – як правіла, не даюць справядлівага ўяўленьня пра творчасць таго ці іншага аўтара. Ну, сапраўды, што можна зразумець з дзесяці старонак трохсотстаронкавага твору, які, да таго ж, ёсць пятым, скажам, з пятнаццаці, напісаных да гэтага часу? А больш за дзесяць старонак на чалавека і часу няма перакладаць, ды ў фармат часопісу не заўсёды дазваляе публікаваць – хіба толькі аднаго аўтара ды ў тое, часцей за ўсё, з працягам. Якая ўжо тут падборка...

І вось, адпрацаваўшы пэўны час, я прыйшоў да высновы, што праца мая ў аснове сваёй – справа марная.

Гэтая, заўважу ў дужках, на жаль, ня новая, для мяне думка, у гэтым выпадку, дзіўным чынам дала мне магчымасць адчуць сябе трохі свабодным. Калі нават спробы прадставіць нейкі сьпектр сучаснай

Вольны
пераклад
са шведскай
Дзьмітрыя
ПЛАКСА.

У тэкстах
захаванья
асаблівасьці
аўтарскай
пунктуацыі.

шведскай прозы немагчыма – у сённяшніх умовах – і ўявіць, дык я магу рабіць, што хачу. Ну амаль, што хачу...

А калі так, дык возьмем два полюсы – самае простае і самае складанае. Але ў абодвух выпадках – вельмі добрае. Сьціг Класан і Біргіта Тротцыг. Абодва пісьменьнікі належаць да старэйшай генерацыі, але прадстаўляюць розныя бакі шведскай сучаснай прозы. Абодва маюць на сваім рахунку выдатныя раманы, але ня грэбуюць і кароткімі апавяданьнямі. Абодва лічацца жывымі класікамі сучаснай шведскай літаратуры. І да абодвух я маю асабістае стаўленьне, асабістую гісторыю адносінаў чытача да пісьменьніка.

Кніжка кароткіх апавяданьняў Сьціга Класана «Блюз для містэра Шэлі» была першай кніжкай, якую я прачытаў па-шведску, яна дала мне ўяўленьне пра сучасную шведскую мову і літаратуру. Зборнік казак Біргіты Тротцыг «За царскімі часамі» перакуліў маё ўяўленьне пра шведскую мову і літаратуру. Гэтых двух пісьменьнікаў я і цяпер лічу абсалютна лепшымі сучаснымі празаікамі Швецыі.

Але, каб даць чытачу хоць нейкае падабенства персьпектывы, адступіць на крок ад полюснай лініі Тротцыг – Класан, мы з рэдактарам вырашылі надрукаваць і эсэ маладой пісьменьніцы Аляксандры Крунквіст. Гэтае эсэ – не зусім эсэ, як і апавяданьні Класана і казкі Тротцыг – не зусім апавяданьні і казкі. Але твор Аляксандры Крунквіст дае пэўнае ўяўленьне пра стыль і мову маладых літаратараў Швецыі і, што ня малаважна, – пра кола іх інтарэсаў.

Час і прастора – рэчы, з якімі літаратура мае справу кожны дзень. «Часапрасторавая» мапа нашага зусім кароткага літаратурнага падарожжа пачынаецца за царскімі часамі нявызначанага гораду Біргіты Тротцыг, пралягае праз Хельсінкі і Стакгольм мінулага стагоддзя Сьціга Класана і завяршаецца ў цяперашнім Менску Аляксандры Крунквіст.

Прыкладна так выглядае сёння проза жыцця сучаснай шведскай літаратуры.

Дзьмітры ПЛАКС,
перакладчык.

Біргіта Тротцыг

ДЗЯЎЧЫНКА І МАТЫЛЁК

Жыла-была аднойчы дзяўчынка, якая павінна была выйсьці замуж. Але гэтага ня здарылася. Адным днём сядзела яна ля вакна. Раптам прыляцеў матылёк і сеў на ейную руку. Крылцы яго падрогвалі. Вось ён падняўся трохі, павіс вібруючы, дакрануўся выцягнутым хобацікам да рукі дзяўчынкі, шчок, ілба, скроняў...

Царствы ды дзяржавы канулі ў цішыню. Дзяўчынка сядзела з усмешкаю на вуснах ля вакна цэлую вечнасьць – высмактаная, спустошаная. Адным днём пачала яна трэскацца ад шыі ды ўніз, як скура лічынкі, і стала

відаць шэрую, мяккую кукалку...

ЯК МОЖА АТРЫМАЦЦА

Прыцемкам прыскакалі яны, тыя цёмныя, закаваныя ў бронь.

Горад напоўніўся дзіўнай прысутнасцю.

Хаця, насамрэч, ніхто іх асабліва й не заўважыў. Гэта быў той час сутак, вячэрны час, калі людзі бавілі шарую гадзіну ў хаце, чакаючы, што вось-вось прыгатуецца ежа – з чырвонымі сьлязістымі вачыма, бо надвор'е было такое – сьнег з дажджом заслонаю, калі нават дым б'е назад у коміны.

Тады ўпала раптам цішыня на ўвесь горад. У цішыні не чуваць было нічога, акрамя цяжкага выцьця ветру – уверх па вуліцы, уніз па вуліцы... Потым – грукат падковаў. Конь падсьлізнуўся на мокрай брукаванцы. Жалеза завішчала і падковы грывнулі ў цішыні. Войска ішло за войскам.

Толькі цішыня і грукат падковаў, што падымаўся па-над вуліцамі. Як ён паміраў, падымаючыся – уверх. Як тым, хто жыў у кварталах наверх, пад насыпам, вецер урыўкамі даносіў з сабою рэха вокрыкаў і камандаў – няпэўных, часам амаль непадзельных з парывамі. Як яны адыходзілі ў віхры, зьнікалі ў вышыні.

Потым толькі выцьцё ў комінах. Людзі, сьціснутыя вакол сваіх вогнішчаў. Аніводны кот, аніводная курыца не варушыліся. І вартавыя сабакі маўчалі. На імгненьне цішыня праглынула ўсё. Нават ні ўздыху. Нібыта ўвесь горад на вокаімгненьне перастаў жыць.

Затым чараўніцтва адразу зьнікла: людзі пачалі размаўляць ды бегаць вакол ды пытацца ў саміх сябе ды запытваць іншых – куры пачалі квахтаць, кошкі мяўкаць, сабакі брахаць. Усё стала як звычайна – нават больш звычайна, чым звычайна.

Але й незвычайна.

Гэта была тая дзіўная прысутнасць у горадзе. Горад быў цяпер пад уплывам.

У фізічным становішчы іх бачылі рэдка. Бачнымі рабіліся яны толькі часамі, калі, відавочна, зачыненасць у замку была ўжо невыноснай для войска. Тады здаралася, што больш ці менш вялікія групы, менавіта ўвечары, прыцемкам, тварылі нечаканыя напады на горад, у дамы, а то і ў блізкая вёскі – па дзяўчынак. Сабакі, каты, куры ляцелі ва ўсе бакі ад коннага ўрагану, што грукатаў няўмольна наперад – калі нейкая дзяўчынка аказвалася на яго шляху, яе кідалі на сьпіну каня, і яна зьнікала.

Такія дзяўчынкі звычайна выходзілі на волю на ўзыходзе наступнага дня – пад шэрым варожым сьвятлом ранічнай хвіліны спускаліся яны крадком, кульгаючы і хаваючы свае твары, уніз ад замку. Насамрэч толькі гэтыя дзяўчынкі сапраўды і ведалі, як тыя, закаваныя ў броню, выглядалі і з якога цеста былі зробленыя. Але яны маўчалі.

Так прайшло шмат гадоў.

Але аднойчы нейкай дзяўчынцы ў горадзе падалося, што яна нешта чуе. Падалося ёй, што яна чуе нешта новае ў цішыні, што ішла ад замку. Дзень быў ясны, з яркім сонцам над морам. І ёй падалося, што яна чуе гукі іншага кшталту, або адсутнасць нейкага гуку. Ад мора наляцеў сьвежы пах солі, на вуліцах высыхала ранічная вільгаць, і брукаванка

выглядала па-дзіцячы сьвежапамытаю. Яна вырашыла падняцца да замку.

Ужо намерсе, ля ўмацавальнага насыпу, спынілася яна і доўга чакала.

І вось вялікая зьнешняя брама шырока і бязгучна адчынілася. Брама за брамай пачалі адчыняцца пасля, і яна магла цяпер бачыць сам унутраны двор замку. Асьцярожна азіраючыся, прайшла яна спачатку праз першую арку, пасля праз апошнюю. Вось яна ўжо і ў двары.

Паўсюль было ціха. Але, гэта была тая новая цішыня.

У кутку, на вялікай лесьвіцы самога замкавага будынку знайшла яна першага. – Яна ішла па лесьвіцах і праз залы. Адзін за адным, хаваючыся ў тых кутках і нішах, дзе яшчэ якая кропля ратавальнай цемры магла затрымацца, сядзелі велізарныя, мяккія, хворыя насякомыя, прытуліўшыся да сьценаў, яны нібыта выцякалі з саміх сябе. Але ад іх паміраньня падымалася цішыня, якая не была цішынёю, а, калі падыйсьці бліжэй, мела ядро гуку – нейкага кшталту гудзеньне, як ад далёкай, але гіганцкай, так, гіганцкай борці, так, велізарнай, як самое зямное ядро, каркас, які занялі, у які праніклі і што цяпер выдаваў гэты бязьмежны, вібрыруючы, насякомы гук.

Калі дзяўчынка спусьцілася ў горад, каб расказаць, што ўбачыла і як было ў замку, заўважыла яна, што цішыня ўзмацнілася. Стала густой, тугой, вызначанай, як цела. Голас губляўся ў параўнаньні з той цішынёй, дзяўчынка стала як гаворачая лялька – толькі незнаёмыя людзі сустракаліся ёй, людзі, што адварочваліся.

Адным днём, хутка пасля таго, дзяўчынку арыштавалі на вуліцы. Яе асудзілі адначасова як апаганеную і як зрабіўшую замах на вышэйшую Уладу. Пакараньнем за гэта было “у зыбун” – пахаваць жывой. – І апошняе, што дзяўчынка ўбачыла з дна сваёй магілы перад тым, як пясок пачаў падаць на яе, было кола твараў, нахіліўшыся над краем долу, там, увышыні. Гэта былі вялікія твары насякомых.

ДЗЕ-НІДЗЕ Ў СЬВЕЦЕ СТРАШНЫ СУД УЖО АДБЫЎСЯ

Гэта быў стары бедны горад на ўзвышшы вялікай раўніны. Раўніна, спылелая дарога, глыбокая цясьніна за горадам – галкі ды вароны ў хмарах. Стары, але нязначны горад. Там жыло насельніцтва двух гатункаў – адно ўнутры другога. Адно адзеленае ад другога, таго пазьнейшага, што лічыла сабе звычайным і нармальным чалавецтвам. Але тыя звычайныя ў сваёй частцы гораду – большай – і тыя адзеленыя ў сваёй – цесных кварталах ля паўночнага муру – бачылі тыя самыя сузор’і.

Адныя й тыя зоркі складалі для іх Паляўнічага.

Два шэрыя народы, адзін унутры другога. Адзін паварочваўся да сьмерці з рукамі, скручанымі, каб душыць – другі чакаў з голым тварам у разадранай кашулі, каб памерці. Адзін быў мясьніком, другі тым, што трэба зарэзаць. Адзін жыў, як сьляпы, еў і піў – другі нарадзіўся, каб бачыць у цемры. Адзін сядаў, каб паесці й выпіць – другі ня меў што зьесьці і папіць.

Тыя шэрыя людзі. Карані іх быцьця былі ў не-быцьці.

Іхнія твары паказвалі адкрыцьцё: іх целы былі памежнымі меткамі.

Сьціснутыя целы, угнутыя, сьцertyя да формы слупа. Яны трызьнілі ад голаду, бачылі непахіснае сьвятло на сьценах, прывіды мерцьвякоў, што зьнікалі за рагамі вуліцаў, твары жывёлаў, якія паказваліся глыбока ў цемры, але зьнікалі, як толькі нехта хацеў разгледзець іх бліжэй. Іхнія дзеці нараджаліся з цемразрокам, як каты.

Адным з іх быў хлопчык – вечна галодны. Нібыта праз нейкі чуд стаў ён вучнем пекара і мог удосталь наядца рэшткамі хлеба.

Жыцьцё навучэнца пекара было такое, што ўначы, пакуль увесь горад яшчэ спаў вакол, ён павінен быў падняцца, каб запаліць печ. Ён прачнуўся ад сну, запаліў сьвечку і апануўся: заўважыў позірк свайго твару ў асколку люстэрка, у водбліску – шэры, кавалак цеста, нічога – перад тым, як задзьмуць сьвечку і кінуцца ў дзьверы. За ім спалі бацькі і браты з сёстрамі. У паўсьне цягнуўся ён праз ціхі, цёмны, сьпячы, напоўнены людзьмі горад. Начны вецер дзьмуў па вуліцах: невядомы, волкі парыў звонку, здалёк, пах гліны, пах мокрых камянёў, можа, плёскат крыніцы далёка ўнізе. Ці то камень упаў у цясьніну? Начны сьвет, іншы сьвет: люстэркава-цёмны?

А калі ён запальваў печ... Гадзіны ішлі. Ён падкідваў час ад часу новыя дроўцы. Твар пекара ў языках жорсткага полымя з жарала печы, рукі ў ночвах – начны чалавек.

Вучань сядзеў на прыпечку, ня спаў і не прачынаўся. Але спаў ён ці не, заўсёды бачыў ён перад сабою горад, увесь горад, адзелены і другі – пад кожным дахам ляжалі сьпячыя, закручаныя ў прасьціны, накіданыя адзін на аднаго як папала ў найдзіўнейшых паставах. Як высыпаныя – як упаўшыя. Як паўшыя. Тыя шэрыя несфармаваныя твары. Яны маглі быць і зародкамі і мерцьвякамі.

Пекар меў уладу. Што адбывалася ў цесьце, калі яно моўчкі падымалася пад сваім палатном?

У адну ноч, калі хлопчык прачнуўся, заўважыў ён, што хата пустая. З вуліцы даносіўся тупат шматлікіх ног. Праносілася сьвятло, галасы.

Але, калі ён выйшаў на вуліцу, усё вакол было зноў цёмна. Толькі рух у цемры, адзін за адным прабягалі міма яго ў цемры людзі, ўверх, у бок велізарнай паўночнай сьцяны.

Ужо на лесьвіцы, што ўнутры сьцяны вяла ўверх – ён чуў знаёмыя галасы, бацькаў, дзядзькаў – заўважыў ён, што вакол ня так цёмна, як падалося яму, калі ён спачатку выйшаў на вуліцу. Цені сьвятла трапяталі і беглі ў цемры. І чым вышэй яны падымаліся – разгарачаная людская маса напірала зьнізу – тым больш вызначана падалі нібыта выразаныя кавалкі чырванаватага сьвятла з байніцаў у сьцяне на трывожныя, напружаныя твары, там, дзе яны шпарка імкнуліся ўверх, бурлівая быстрыня чалавечых целаў і разгарачаных галасоў, што цякла ўверх праз цесную крутую лесьвіцу і вонкі, на тэрасу за ільвіным брустверам, адкуль днём было відаць на мілі вакол – так, дзе ў пагоду адчувалася, што пад табою ўся краіна, калі ня ўвесь сьвет.

І цяпер, у начы, відаць было таксама ўсё.

У бок натоўпу, што выпадаў, вывальваўся на тэрасу праз дзьверы вежы, біла цяпер, зімняй ноччу, цяжкае і гарчае, як з печы, паветра. Уся раўніна ажно да лясоў на норд-ост, кожнае дрэва, кожная каляіна, кожны камень былі бачныя, асьветленыя медзянымі водбліскамі па-

незямному велізарнага сьвятла. Яно ішло ад далягляду да далягляду, не змяняючыся і не слабеючы: нязьменна аднолькава глыбокае, сьпякотнае і чыстае паўсюль. Яны стаялі з адкрытымі іртамі – бязмоўна – ля брустверу. Але ніхто не высоўваўся з той, цяпер цалкам нерухомай, апранутай у цёмнае, чалавечай грамады, якая пацела ўжо ў сваіх цяжкіх зімовых паліто.

Так, яны выглядалі, як завялае лісьцё.

Тады паказаў адзін з дзядзькаў доўгім дрыготкім пальцам на поўдзень – так, праўда, там была бачная кропка. Там, дзе раней быў той суседні горад.

Больш там яго не было.

Гэта было невымоўна. Нібыта яны разам падалі й падалі – нясьпешны вихор напоўніў іхняе адзеньне і пацягнуў цераз бруствер, людзі, што павольна круціліся, як лісьцё падалі і падалі на раўніну.

Глыбокая цішыня вакол. Як яна рабілася глыбей і глыбей. Уся раўніна і кожны камень і каляіна ў тым медзяным водбліску завершанага сьвятла.

Ці то ўжо было, ці яшчэ, можа, будзе: або адбылося так, як і ёсьць насамрэч.

Сьціг Класан

РАЗМОВА З ФІНСКІМ СЯБРАМ

Адным днём у Хельсінкі адчуваю сябе кепска. Прымаю рашэньне паведаміць аб гэтым аднаму фінскаму сябру. Тэлефаную яму.

Здароў, гэта я.

Ага, гэта ты.

Так.

Як пачуваешся?

Кепска.

У цябе гарачка?

Не.

Тады гэта ня так ужо й небяспечна. Я зайду.

Я патэлефанаваў майму фінскаму сябру на працу. Я не хацеў яму перашкаджаць. Праз пэўны час ён стукае ў дзьверы.

Здароў, вось і я.

Угу.

Як пачуваешся?

Кепска.

Гарачкі ў цябе няма?

Не.

Тады гэта ня так ужо й небяспечна. Трэба, каб была гарачка.

Ну.

Вось. Мне трэба бегчы.

Што гэта?

Бульба.
Што я з ёй буду рабіць?
Варыць.
Навошта?
Трэба есці.
Хто гэта сказаў?
Мая жонка.

Мой фінскі сябар павінен сысці. Я доўга гляджу яму ўслед. Потым шукаю каструлю і пачынаю варыць бульбу.

УДУБАЛЪТ МЛОСНА

Адной раніцай, калі Андэрсан прачнуўся, усвядоміў ён сабе, што яго вельмі шкада. Яму было млосна. Цяпер жа скажам, што Андэрсан быў не такі дурны, каб не зразумець, што вінаваты ў сваім млосным пачуваньні быў ён сам. Мінутым вечарам быў ён у шынку і весяліўся. Ён рагатаў. А ведаў жа Андэрсан, што калі ўвечары рагочаш, дык потым тры дні ляжыш.

Іншымі словамі, Андэрсан быў з бадунна. Дужа з бадунна, можна сказаць. Яму была патрэбная дапамога.

Не бяз цяжкасцяў тэлефануе Андэрсан свайму лепшаму сябру Петэрсану, і Петэрсан хутка разумее, у чым пытаньне. Ён кажа Андэрсану, што прыйдзе з паўпляшкай гарэлкі. Усё будзе добра.

Настолькі ведае Петэрсан Андэрсана, што разумее – калі Андэрсан звоніць і яму патрэбна трохі гарэлкі, дык трэба сьпяшацца. Петэрсан набывае пляшку гарэлкі і выбягае ў той бок, дзе жыве Андэрсан. Як сябе адчувае Петэрсан, гісторыя замоўчвае, але яму трэба сьпяшацца праз некалькі малых вуліцаў, каб потым перасякчы вуліцу з вялікім аўтамабільным рухам і ўжо пасья яе прасягнуць праз яшчэ колькі завулкаў.

Петэрсан так сьпяшаецца дапамагчы Андэрсану, што пасярэдзіне той вялікай вуліцы з аўтамабільным рухам трапляе пад машыну, і яго вязуць у шпіталь з пераламанай сьцегнавай косткай. У дужках трэба, пэўна, заўважыць, што пляшка з гарэлкаю вытрымала. Ня вытрымала шыйка бядра Петэрсана.

Ну і каго ж цяпер болей шкада? Петэрсана, які ляжыць у шпіталі з пераламаным сьцягном, або Андэрсана, што ляжыць дома і чакае таго глытка гарэлкі, які выратуе яго ад сьмерці?

Напэўна, ня трэба сьпяшацца з адказам.

Я перайду да іншага пытаньня. Вайна паміж Іранам і Іракам ідзе ўжо болей за сем год. Калі хочацца, дык можна шкадаваць болей Іран, або можна выбраць Ірак і шкадаваць яго.

Адным днём мне да галавы прыйшла нечаканая думка. Я пазваніў па маім *асабістым* шведскім нумары ў адной з ваюючых краінаў. Нейкі мужчына адказаў, я запытаўся, ці ён размаўляе па-англійску, і ён адказаў, што размаўляе.

Я сказаў прыкладна наступнае: Я так разумею, што вы ў стане вай-

ны з вашай краінай-суседкай. Я званю са Швецыі, са Стакгольму, каб даведацца, як там яно на самой справе.

Я, сказаў той чалавек, цяпер жа раскажу вам. Гэта жудасна. Я кажу не пра вайну. Але я адчуваю такі зубны боль, што нічога падобнага вы і ўявіць сабе ня можаце. Я памру, калі не знайду стаматолога. А я не магу яго знайсці. Уся шчака апухлая, а напэўна кожны зубны ўрач зараз на фронце. Я паміраю!

Мне баліць і канец блізка. Я глытаў аспірын, я маліў Алаха і ўсіх іншых багоў. Я піў гарэлку. Нічога не дапамагае. Вы пытаецеся пра вайну. Што там да той вайны! Гэта мяне трэба шкадаваць.

Я падзякаваў чалавеку з Тэгерану ці Багдаду за тое, што ён так ласкава са мною пагутарыў, і дадаў, што спадзяюся, што ягоныя пакуты скончацца самі па сабе.

У тым, што я тут раскажаў, ёсьць мараль. Іншага і ня думайце.

Я сказаў чалавеку з цяжкім зубным болем, што таксама пачуваю сябе ня вельмі добра. Што я з бадуна.

Ну дык пазваніце каму, хто мае гарэлку, сказаў той чалавек.

БЛЮЗ ДЛЯ МІСТЭРА ШЭЛІ

Цікава, ці ня ёсьць мастацтва жыць, здольнасьць надаць свайму жыццю больш багаты зьмест, у шматлікіх дачыненнях пытаньнем клімату?

За невялікія, выйграныя ў латарэю, грошы, купіў я днямі пару блакітных споднікаў і пачак цукру. Споднікі надзеў я сёньня раніцай і падумаў: Цяпер самы час, цяпер будзе зіма, а ніколі ж ня ведаеш, калі яна думае скончыцца.

Зварыў потым кавы, пасаладзіў як сьлед, бо холад патрабуе энергіі. А яна ёсьць у цукры.

Да кавы чытаў кнігу, бо адчуваў моцную патрэбу ў мудрым слове. Гэта быў *Альманах мастацтва жыць*, дзе на кожны дзень году надрукаванае мудрае слова пра мастацтва жыць хораша. На чацьвёртае лістапада даецца цытата з Персі Бішы Шэлі: Калі прыходзіць зіма, ці можа вясна быць далёка?

Гэта моцна залежыць ад розных прычынаў, містэр Шэлі. Ты жыў у Італіі і патануў непадалёку ад Ліворна. Ты ляжыш пахаваны на Пратэстанцкіх могілках у Рыме. Я быў на тваёй магіле.

Сёньня ў Рыме дваццаць пяць градусаў цяпла. У Стакгольме – максімум тры.

Я не сумую з-за таго, што мне зараз прыйдзецца хадзіць у сподніках шэсьць месяцаў. Вядома, я не зайздросчу табе з-за таго, што ты пазьбегнуў гэтага досьведу. Але тут, бачыш, вось якія справы: Калі прыходзіць зіма, вясна яшчэ вельмі далёка.

Магчыма, гэты сказ ня ёсьць Мудрым правілам, у сэнсе дапамогі адчуць сябе пазітыўна сучасным, але ён ёсьць практычным правілам для нас на гэтай паўночнай шыраце.

Надзявайце споднікі! Зараз жа! Магчымасьці пабачыць адзіны падбел трэба чакаць мінімум пяць месяцаў. Тады, калі хочаш, можна будзе выкупацца ў моры. Непадалёку ад Ліворна.

Ёсьць адна шведская мудрасьць, якую я разумею лепш за тваю:

Хто штаноў надзець ня мае, з голай дупай хай кульгае.

Мне гэта не пагражае, дзякуючы выйгрышу ў латарэю. Цукру да кавы таксама хопіць на цэлы месяц.

Маё жыццё ўзбагацілася.

Ніякі чорт не захоча патануць у канале Хамарбю такім вось днём.

Аляксандра Крунквіст

УСПАМІНЫ ПРА МЕНСК

Шукаю запіскі з другой паездкі. Не магу знайсці. Хіба я не парвала ўсе дзёньнікі, пачынаючы з пятнаццацігадовага ўзросту, калі спрабавала ад чагосьці зьбегчы і апаражніць кардонку? Так, разарвала ўсё. Значыць, запісак з другой паездкі няма. Мне падаецца, што я сядзела на трактарнай шыне ў паўметровай траве з блакнотам. Цяпер гэтага няма. Гэта быў прыступ разбуральнасці. Я не хацела быць сентыментальнай. Я хацела паветра вакол сябе. Я толькі прыехала на новае месца і хацела мець магчымасць

дыхаць і зноў пачынаць спачатку. Ніякіх запісак няма – ані з першай, ані з другой або трэцяй паездкі ў Менск. Значыць, я павінна пачаць спачатку.

Успамін: першая паездка. Доўгая дарога ў горад. Паліцэйскія кантролі ў камуфляжнай уніформе, праз роўныя прамежкі на абочыне. Як мы ехалі хутка, без рамянёў бясьпекі, у бок цэнтра. Плоскі краявід, панад ім — шмат неба. Натойны дамоў. Драўляныя цэрквы. Людзі, што чакалі ля слупа. Аўтобусу. Сабакі. Каровы. Кошкі. Дзеці. Прылады. Гарбузы. Цынкавыя вёдры.

Успамін: трэцяя паездка. Дзьмітры і Дзьмітры сустракаюць мяне. Нясемся без рамянёў бясьпекі праз увесь горад. Спыняемся каля кандытарскай, каб купіць чаго-небудзь салодкага. Дзьмітры размаўляе з жанчынай за прылаўкам. Яе павекі цяжкія ад стомленасці і ценяў. Тон размовы халодны. Ані жанчына, ані Дзьмітры не ўсміхаюцца. Народ тут гэтага ня робіць. Нібыта ўсе людзі ў шлюбe ўжо на працягу дзесяцігоддзяў, нягледзячы на тое, што яны ніколі не сустракаліся раней. Яны ведаюць, што належаць адзін аднаму ўвесь час, стомленыя, на векі вечныя. Шпарка пераскокваюць цераз фальшывую гульню закаханасці і наўпрост падыходзяць да праблемаў. Таму што праблемы ёсць заўсёды. Іх можна абсьліньваць вечна. Праблемы – паліва, рухавік і агонь шлюбу. Торт надта вялікі, разрэжце. Мы ня рэжам. Калі разрэжаце, мы яго купім, калі не – не. Калі я разрэжу, ніхто ня купіць другую частку. Калі мы ня купім частку, мабыць, ніхто і ня купіць цалкам. Я разрэжу, але цана будзе такая ж, як за цэлы. Паўцаны, вы маеце на ўвазе. Трэба даплаціць за разрэзку. Вы жартуеце. Я прадаўшчыца, а ня клоун. Дайце тады палову, я заплачу. Да пабачэння. Да пабачэння. Прыходзьце зноў. Заўсёды прыхожу. У час, на векі вечныя, стомлена.

Заходзім у халодную кватэру, ядзім торт і п'ем гарбату. Я стомленая

з дарогі, але мы павінны спачатку пагаварыць. Гэта найгалоўнейшае. У гэтым годзе рана пахаладала, але ацяпленне ўключаюць згодна са звычайным раскладам. У выніку – д'ябальскі холадна ўнутры і чартоўскі холадна звонку. Чорная гарбата, гарэлка і торт. Разрэзаны паярэдзіне за поўную цану. Людзі тут сьпяць меней і меней ядуць. Больш размаўляюць. Усю ноч на кухні. Самавар закіпае раз за разам. Больш гарбаты. Больш гарэлкі. Планы на гэтыя дні. Зьявілася некалькі *problems*, але іх магчыма вырашыць. Спачатку спаць. Потым сьнедаць. Пасьля вырашым праблемы. Тое, што я тут – само па сабе *problems*. Яны мяне чакалі. Што я прыеду і буду праблемай. Што яе можна будзе вырашыць.

Успамін: другая паездка. Мы выехалі з гораду. Я па-ранейшаму ня ўпэўненая – куды. Мы ехалі і ехалі ў старым фальксвагенаўскім мікрааўтобусе. Потым нехта паказаў на мапу. Прыкладна. Кругавы рух пальцам. Прыкладна там мы былі. Нейкая мясцовасьць. Ніякай вёскі. Ніякага мястэчка. Нічога канкрэтнага, з назвай. Мы ехалі, потым быў лес, а там мы зьехалі з дарогі. Скончыўся лес і пачалася трава. Дарогі не было, але мы ехалі, пакуль не паказаўся дом. Прыкладна там мы былі. Недалёка ад земляў, дзе адпачывае прэзідэнт. Я была вельмі сумная ў гэтую паездку. Сэрца зусім распалася надвое. Я зрабіла тое, што я павінна была там рабіць, эфектыўна і моўчкі, а потым пайшла ў паўметровую траву і працавала. Я сядзела на трактарнай шыне з блакнотам і ўпісвала журбу непакорнымі літарамі ў паперу. Усё гэта зараз страчана. Словы. Я пісала пра жаль, краявід, драпежных птушак, што кружылі і крычалі надрыўнымі, немымі галасамі, я пісала пра тую паўметровую траву, якая акружала мяне моцным водарам сена, а праз некалькі год я разарвала ўсе гэтыя словы.

У тым месцы быў сабака. У яго былі адрэзаныя вушы. Я спыталася – чаму, і яны казалі, што так і павінна быць. Сабака быў баязьлівы, баяўся біцця. Цэлую раніцу я ўміласьціўляла яго кавалкамі хлеба, пакуль ён не падышоў і не стаў есці з маёй рукі. Я пісала пра траву, неба і журбу. Я напісала колькі радкоў пра гэтага сабаку. Кожную раніцу канькала я ўпарта, пакуль ён ня здаўся, пераадолеў страх і хапануў хлеб з маёй рукі. Я ня ведаю назвы мясцовасьці, дзе гэта здарылася. Сабаку звалі Сандра. Дзіўна, але сабачае імя я помню вельмі добра.

Мы ад'ехалі адтуль у дождж. Праз сухую траву, лес, дарогу ў горад. Мае нататкі запакаваныя ў торбу. Пакінулі сабаку з адрэзанымі вушамі і двух гнядых са зьвязанымі пярэднімі нагамі. Калі мы прыехалі ў горад, пачаліся *problems*. Кватэра, якую мы наймалі, аказалася здадзенай. Камусьці іншаму. Дождж ліў, фальксваген няшчасна перхаў, усе гасьцініцы былі запоўненыя. Дзень перад прэзідэнцкімі выбарамі. Мы сядзім у тым мікрааўтобусе. Ён перхае і трасецца на старце. Мы стартуем і тарможым, дрыгаемся праз дождж. Хтосьці робіць некалькі званкоў. Ніхто не прадстаўляецца, адказваючы. На ўсялякі выпадак. Па старой звычцы. Час ідзе. Я ня ведаю, што там хто рабіў. Мы чакалі на цыратовых сядзеньнях. Бліжэй да вечару мы падышлі да нейкай кватэры. Пара сярэдняга ўзросту, запакаваныя ў сьпешцы рэчы. Мы плоцім цвёрдай валютай. Яны даюць нам ключы. Яны не ўсьміхаюцца. Проста ідуць сваёй дарогай. Яны пакінулі свой дом з адной маленечкай торбаю,

без адзінай усмешкі. Некалькі ключоў да замкоў у дзвярах. Ня памятаю, як там пахла.

Блакноты разарванья, але я ведаю, што сядзела ля кухоннага стала. Адкрытае вакно. Чуваць дождж і галасы. Фіранкі закрывалі амаль усё акно. Я сядзела на крэсьле і заварвала гарбату ў чайніку ад'ехаўшай пары. Дождж не спыняўся. Вынікі выбараў прэзідэнта былі вядомыя наперад. У той самы вечар арыштуюць сьпевака, у часе канцэрту на вольным паветры, у цэнтры гораду. У перапынку паміж дзвюма песьнямі ён папрасіў публіку пайсьці заўтра і прагаласаваць разважліва. Нічога іншага. Ён папрасіў іх быць разважлівымі. Яго павезьлі. Звонку было цёмна і падаў дождж.

У прыступе славалюбства разарвала я ўсё, што напісала. Я прыехала на новае месца і думала, што магу пачаць спачатку. Я думала, што месцы бываюць розныя і непадобныя адно на адно. Я забыла, што сваю пустэчу заўсёды носіш з сабою, куды б ты не прыйшоў, а месцы павольна запаўняюць тую пустэчу. Нічога не сыціраецца.

Таму я памятаю вельмі добра: сабаку звалі Сандра і ў яго былі абрэзаныя вушы. Таксама помню гарбузы. Цынкавыя ведры. Дзяцей. Траву, што прыгіналася і пахла сенам. Я памятаю гукі дажджу і галасоў. Аранжавае сьвятло фіранкі. Людзей звонку, што гаварылі па-руску. Словы, што цяклі як нейкі іншага кшталту дождж. Я не разумела нічога, аніводнага слова. Я памятаю вельмі дакладна – гэта было тое, чаго я жадала.